

al funcionament democràtic, al respecte i a la informació dels drets dels voluntaris que hi participaven, i també pel que feia al compliment de les corresponents obligacions de registre i a una actuació coincident amb els seus objectius i les seves finalitats. També era prioritari desenvolupar noves formes de coordinació entre les entitats de voluntariat i l'administració pública.

Per això, va ser necessària la creació d'un organisme executiu especialitzat que efectués una tasca de planificació, coordinació, gestió, explotació, creació i manteniment dels recursos, els equipaments i els serveis necessaris per al foment i el desenvolupament del voluntariat arreu de Catalunya. Amb aquesta voluntat, es va aprovar la Llei 25/1991, de 13 de desembre, que va ser pionera a Espanya, i per la qual es va crear l'**Institut Català del Voluntariat** (INCAVOL) amb l'objectiu de promoure el voluntariat per consolidar els valors de la solidaritat en la societat, per mitjà de la informació, la docència, la formació de voluntaris i els serveis d'assessorament i de suport a entitats sense afany de lucre i a iniciatives de sensibilització social.

2.12 Atenció social de les persones sense recursos

En els Estats occidentals desenvolupats, el gran creixement econòmic experimentat a partir dels anys cinquanta va fer creure en la possibilitat d'eradicar un fenomen que acompanya a l'ésser humà des que aquest viu en societat: l'existència en el seu si de situacions de desigualtat i de carències econòmiques i socials de part dels seus membres, que es contradiuen amb els principis igualitaris i de benestar que emmarquen tota la configuració de la societat. Ben al contrari, a casa nostra, les desigualtats es mantenen i han pres noves formes i noves composicions. La pobresa perviu i es mostra com un fenomen cada cop més complex. Així, ja durant els primers anys de la Generalitat, Catalunya estava afectada per una forta crisi econòmica que mantenia a força gent per sota del llindar de la pobresa i en situacions d'atur. Analitzar les formes que afavorien la inclusió d'aquestes persones sense recursos en societat i, per con-

tra, reflexionar sobre com i per què el risc d'exclusió o vulnerabilitat afectava a col·lectius o grups socials cada cop més amplis, és el que es pretenia fer des del Govern.

Per això, el Departament de Benestar va dedicar molts recursos perquè totes aquelles persones que no podien seguir el ritme de la societat o que vivien en situacions de risc d'exclusió social, tinguessin les condicions necessàries per integrar-se o reintegrar-se en plenitud de drets. Calia lluitar contra possibles situacions de pobresa, atur, fam, subalimentació o malnutrició i atendre les primeres necessitats de la població que vivia de la mendicitat i en estat d'indigència. S'havia de donar resposta als reptes presents i futurs que plantejaven aquests fenòmens socials i adaptar-se, en cada moment, a la realitat social canviant i a les necessitats emergents dels fenòmens que conduïen cap a la pèrdua d'autonomia i l'exclusió de persones, famílies o grups.

Per fer-ho, es van desenvolupar accions d'atenció per mitjà dels **menjadors socials** o les **residències d'estada limitada**. També es va fomentar la promoció d'entitats d'iniciativa social en l'àmbit de la pobresa i es van concedir ajudes econòmiques d'urgència amb l'objectiu d'oferir un suport econòmic puntual per fer front a deutes contrets per famílies o persones físiques que, per causes sobrevingudes de caràcter greu, es trobaven en una situació de necessitat urgent.

Però, d'entre totes les accions desenvolupades per tractar d'eradicar la pobresa i l'exclusió social, el millor exemple va ser el **Programa Interdepartamental de la Renda Mínima d'Inserció** (PIRMI), que va ser un instrument d'inserció privilegiat. A Catalunya, aquest programa va néixer l'any 1990, arran de la vaga general de 14 de desembre de 1989, de la creixent desregulació del mercat laboral i de les retallades a la protecció social que s'estaven produint a l'Estat espanyol. La filosofia de fons del PIRMI assignava al programa un doble caràcter d'assistència i d'inserció, és a dir, el Pla, a més d'ajudar econòmicament les persones que no disposaven dels mitjans suficients per atendre les necessitats essencials de vida, oferia els mitjans formatius que els havien de permetre la seva inserció o reinserció social o laboral. Així, el PIRMI comprenia prestacions d'urgència i rescabament, però el pro-

veïment d'una prestació econòmica estava condicionat a la cooperació de la persona beneficiària en les mesures d'inserció social i de formació d'adults previstes en cada cas: informació, motivació i orientació laboral, formació ocupacional, formació d'adults, serveis socials de recolzament personal, atenció psicològica i sanitària, desintoxicació, tallers o accions de col·laboració cívica, entre d'altres.

Des dels inicis del PIRMI, la quantia bàsica de la Renda Mínima d'Inserció (RMI) i dels complementos per membres addicionals de la unitat familiar de convivència s'anava fixant anualment de forma discrecional per la Generalitat. Així, l'any 1990 l'import de la RMI era de 33.000 ptes., i els complementos per 1r, 2n o 3r membre addicional, de 5.000, 4.000 i 3.000 ptes., respectivament. La conseqüència va ser que entre 1991 i 1994 la quantia bàsica, i entre 1991 i 1997, els complementos, no van augmentar. A més, l'any 1996 Càritas va fer un informe sobre la pobresa a la Diòcesi de Barcelona que va tenir una notable repercussió pública pels elevats índexs de pobresa que comptabilitzava a la ciutat. Aquestes circumstàncies van propiciar que s'encetés un nou procés de diàleg social, que va donar com a resultat l'actualització anual de la quantia d'acord amb l'IPC, i la suavització d'alguns dels requisits d'accés i permanència al programa (edat, residència i ingressos). A més, a partir del 2002 es van establir uns nous ajuts complementaris: per fills menors, fills amb discapacitat, família monoparental, persona sola amb dependència o per hospitalització. Així, l'any 2003, l'import del RMI ja era de gairebé 53.000 ptes., i a més dels complementos per unitats familiars, també comptava amb els nous ajuts complementaris.

Per la naturalesa d'actuació integral del programa i pel tractament personalitzat de les persones destinatàries, la Renda Mínima d'Inserció va representar un bon instrument per a la lluita contra l'exclusió social i per a la reinserció de les persones en el seu entorn comunitari. De fet, des que va ser aprovada al juliol de 1990, i fins al 31 de desembre de 2001, es van registrar un total de 43.530 sol·licituds, de les quals el 85% van ser aprovades (35.795). Els expedients vigents el 2001 eren 2.303. Pel que feia als territoris coberts, la Renda Mínima d'Inserció es va estendre a més de 800 ajuntaments i consells comarcals de Catalunya

—en tot cas, el gruix de la demanda es concentrava principalment en els municipis del Barcelonès, el Vallès Occidental i el Baix Llobregat—. Quant al grau d'inserció assolit, es van comptabilitzar en tot l'any 2000 un total de 9.388 persones que van aconseguir contractes de treball, que suposava una taxa d'inserció laboral del 45,22% i 6.937 persones es van treure nivells formatius en escoles d'adults, de les quals 1.354 es van alfabetitzar. L'incompliment dels requisits per un període inferior a 12 mesos era causa de suspensió, i l'incompliment perllongat més enllà d'un any, causa d'extinció. En tot cas, la inserció laboral era la causa principal de suspensió (63%) o d'extinció (33%).

En la mateixa línia de foment de la inclusió social també van tenir un paper molt rellevant els plans integrals de desenvolupament comunitari de barris o territoris amb greus dèficits socials per tal de donar resposta a les situacions de pobresa en determinades zones del territori català.

2.13 Formació d'adults

Ja des dels inicis de la Generalitat, el Govern va advertir la necessitat de dur a terme polítiques de formació d'adults, ja que les estadístiques dels padrons municipals i censos de tot Catalunya sobre nivells d'instrucció de la població, mostraven un elevat grau d'analfabetisme. Per això, es va facilitar el procés d'aprenentatge compensatori a les persones amb necessitats de formació bàsiques i instrumentals. Així, es van desplegar programes específics d'alfabetització adreçats a persones majors de 15 anys i, especialment, a les que tenien una edat entre els 15 i 50 anys amb l'objectiu de facilitar al màxim el procés d'aprenentatge. Aquests programes es duen a terme amb la col·laboració de la xarxa de centres i aules i amb la col·laboració de la societat civil i de mestres voluntaris. En conjunt, l'any 2003, a Catalunya hi havien 172 centres i aules de formació d'adults, distribuïts per les diferents comarques de Catalunya, que proporcionaven una oferta globalitzada d'acord amb els tres àmbits de formació que recollia la Llei 3/1991, de 18 de març,